

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

La tardor ens porta el mal banal

VONNEGUT, AMAT I LITTELL

Les benignes, de Jonathan Littell, és una novel·la de més de mil pàgines. La intenció de Littell, ofegar el lector en una ingent quantitat de noms i de sigles per tal de comunicar l'abast i la profunditat del complex burocràtic-moral del desenvolupament de la Solució Final dels nazis, va ser un èxit. Una inundació gairebé diluviana s'emporta el lector i l'ofega en un oceà del que s'ha anomenat *mal banal*. Ben diferent d'una de les novetats de la tardor, però que en el fons busca el mateix: *Mare nit* (Males Herbes), de Kurt Vonnegut -traduït per Martí Sales-, on explica la mateixa història des d'un punt de vista original, la de l'espia que no es pot escapar de la seva condició i és portat al davant de la justícia israeliana. Els seus records coincideixen també en la recreació del món nazi i del nou ordre nacionalsocialista. *Mare nit* crea un personatge protagonista i fins a cert punt és més literària que *Les benignes*, però tant és, tots dos busquen el mateix per camins diferents. Per cert, Sales tradueix sistemàticament *càmeres* de gas en comptes de *cambres*. Suposem que és fet expressament però no acabem de veure per què.

I, ara, la setmana entrant, es distribuirà la traducció castellana de Baltasar Porcel de *K.L. Reich*, de Joaquim Amat-Piniella, publicada per Libros del Asteroide. Ja se n'ha parlat força, del gran valor d'aquest llibre, d'ençà que es va recuperar la figura del seu autor. Si cal ho repeti-

rem: a diferència dels grans llibres sobre camps de concentració, el seu gran mèrit és que explica l'horror a partir de la modèstia del supervivent, no pas des de la desesperació insuportable i digna, per exemple, de les novel·les de Primo Levi. Tardor per reflexionar sobre la maldat i la humanitat amb *Mare nit*, *K.L. Reich* i, si gosen, comparar-les amb la desmesura de *Les benignes*.

A DIFERÈNCIA DELS GRANS LLIBRES SOBRE ELS CAMPS DE CONCENTRACIÓ, AMAT-PINIELLA EXPLICA L'HORROR A PARTIR DE LA MODÈSTIA DEL SUPERVIVENT. EFE

TRADUCTORS, INDUCTORS

Aquesta setmana, com cada any, s'ha celebrat el Dia Internacional de la Traducció Literària. L'ARA se n'ha fet ressò i fins i tot va posar veu a uns quants traductors i traductores perquè s'expressessin. Tots amb les seves queixes, però professionals i educats: no es paga bé, no es deixa treballar en condicions, no es reconeix com cal... Res sobre, per exemple, que fa deu anys, quan una traducció la signaven dues persones, era un valor afegit (una d'especialista en llengua original, una altra en llengua de destí), mentre que ara és el contrari: si cal, hi ha editorials que fan les novel·les a trossos, i les donen a traduir a dues o tres persones amb el risc evident de desaparitat de criteris.

Els traductors són bona gent, i a casa nostra en tenim d'excel·lents. I el que tot sovint s'oblida: gràcies a ells i als seus sacrificis, en els anys foscos, es va poder oferir la imatge de normalitat que ens calia. Aquí sí, la implicació de les editorials va ser imprescindible i lloable. ♦

ELS ALTRES

La dona que somriu

SÍLVIA SOLER

Molts dies, el seu somriure és el primer que rebo després de sortir de casa. El dibuixa espontàniament mentre em pregunta: un tallat amb la llet natural? És una dona jove, amb els ulls petits, menuda, els cabells llisos amb metxes clares. Estic segura que la simpatia no ve forçada per la seva professionalitat com a cambrera. Es així de natural.

Parlem una mica de tot, i un matí em trobo, tot d'una, escoltant la història de com va perdre la seva mare, sent ella encara molt jove, quan encara no havia fet els vint. Ordena els records mentre passeja la mirada per la cafeteria, que avui està estranyament tranquil·la. Apila plats i gots mentre fa

ELS BARS SÓN UN BON LLOC PER DESCOBRIR HISTÒRIES. GETTY

memòria del dolor que li va provocar esdevenir òrfena i es permet un joc semàntic: "Em sentia desempaçada i no, el que estava és desemmarada". Li ofereixo un somriure compassiu i solidari.

La seva mare havia mort a la primavera i aquell any, per Nadal, mentre s'esforçava a fer un dinar que s'assemblés, encara que fos de lluny, al que ella preparava, el seu pare va entrar a la cuina i li va comunicar que tindrien una convidada a dinar. "Em va dir que portaria una amiga i jo encara duia posat el davantal de la mare", diu amb amargor.

Passa el drap damunt del marbre, amb la mirada perduda, i continua. "Quan va néixer el meu fill,

ells ja s'havien casat. I la veritat és que aquella dona es va portar molt bé -reconeix-. Em va ajudar molt els primers mesos, i encara ho fa. Va a buscar el nen a l'escola tres tardes a la setmana, les que jo treballava. És afectuosa i hi té molta paciència. Jo, amb ella, encara no m'hi sento còmoda, però he aconseguit tenir-hi una relació cordial". I aleshores, quan ja m'està cobrant el tallat, m'adreça una mirada avergonyida i afegeix: "Però l'altre dia, quan al meu fill se li va escapar dir-li àvia, el vaig renyar". Vaig advertir-lo que no ho tornés a fer, alçant el to de veu, i ara no em puc treure del cap el desconcert de la seva mirada". El somriure de comiat és una mica trist. ♦

"QUAN AL MEU FILL SE LI VA ESCAPAR DIR-LI ÀVIA, EL VAIG RENYAR", EM VA DIR LA CAMBRERA